

Böcker

Försiktig, men bra, bok om resandefolket

**“Dinglarens väg – Vorsnos drom
– de ofrivilligt åsidosatta”**

**Britt-Inger Hedström Lundqvist,
Ann Hellman (red)**

**Institutet för språk och
folkminnen 2015**

Hur ser resandefolkets idévärld ut? Vilka påverkar bilden av folkgruppen? Hur lever resande idag i Sverige?

Dinglarens väg – Vorsnos drom är en försiktig bra bok. Den ger ett idéhistoriskt perspektiv på resandefolket, med många skribenter och flera nya spännande infallsvinklar. På så sätt förtjänar boken verkligen att hyllas.

Tyvärr finns det också en försiktighet som, tror jag, riskerar att göra boken svårbegriplig för dem som inte är specialintresserade av frågor om resandefolkets historia.

Ett exempel på försiktigheten är att författarna genomgående undviker ordet “pogromer” om de tillfällen då resande förföljts på orter som Snarsmon 1890, Finnerödja 1920, Jönköping 1948 m fl. Endast indirekt låter de Niklas Orrenius säga att det skulle kunna vara ett “förstadium till en pogrom”. Men om en rasistisk mobb driver bort människor som tillhör en folkgrupp från en ort – varför ska det då inte kallas pogrom? När ska en spade kallas en spade?

Likaså används inte begreppet “folkmord” om de övergrepp som resandefolket utsatts för. Enligt FN:s definition begås folkmord när “vilken som helst av följande handlingar begås med avsikt att förstöra, helt eller delvis, en nationell etnisk, ras eller religiös grupp genom att döda medlemmar i gruppen, skada dem allvarligt kroppsligt eller själsligt, avsiktligt skapa villkor för gruppen som leder till dess förstörelse helt eller delvis, införa åtgärder som begränsar barnafödandet inom gruppen, med våld föra barn ut ur gruppen till en annan grupp”. Förutom statliga mord har alla andra metoder tillämpats i Sverige.

Beslutet om registrering

Idéhistoria är viktig för att förstå hur människor generellt tänkte förr. Men ibland kan de stora linjerna stå i vägen för att se verkligheten i vitögat. Politiker, professorer och präster som deltagit i rasistiska övergrepp och förföljelser namnges inte. Istället beskrivs tidsandan. Denna allmänna undfallenhet i vårt debattklimat får konsekvenser: porträtten av de som utfört rasistiska handlingar hänger kvar i guldramar i Riksdagen, på universitet och prästgårdar. De flesta människor vet till exempel inte att Tage Erlander 1942 deltog i beslutet om registrering av resande och sedan var han, som statsminister, passiv under pogromen i Jönköping 1948. Kanske vill bokens författare inte stöta sig med makthavare genom att

påpeka sådant, kanske är det kort-siktigt taktiskt rätt, men jag tror att det leder strategiskt fel i längden. Historien blir obegriplig om vi inte kan diskutera personers agerande. Här skulle vi i Sverige kunna lära av debattklimatet i Storbritannien; där kan museer till exempel peka ut både personer och företag som deltog i slavhandeln.

Ekonomisk grund för hets

Nu låter jag oerhört kritisk, men med detta sagt tycker jag ändå att denna bok är något av det bästa som skrivits om resandefolket. Den placerar resandefolket som en del av Sveriges historia och inte som något vid sidan av. I boken blandas de personliga berättelserna med principiella frågor och historiska fakta. Här finns även ett utmärkt avsnitt som diskuterar en möjlig ekonomisk grund för hetsen mot resande. Resandefolkets affärer utgjorde konkurrens till lokala handlare; dessa ville antagligen få bort de resande för att kunna höja priset på sina egna varor.

Som författarna påpekar är det än idag så att andra än de resande själva gärna vill klampa in och definiera vilka som ska tillhöra gruppen och hur resande ska förhålla sig till övriga romska grupper. Ett av problemen är att utomstående inte tar konsekvensen av sina klassificeringar. Om resandefolket nu ska vara en del av den nationella romska minoritetsgruppen, så måste utredarna samtidigt inse att resande då utgör majoriteten av den romska gruppen. De är ingen liten delgrupp; utan utgör normaliteten av romsk kultur i Sverige. Men i media syns inte detta. I boken föreslår en skribent att den nationella minoritetsgruppen ska byta namn från “romer” till “romer och resande”, men tanken att istället kalla gruppen “resande och romer” tycks ännu långt borta. Bilden av de resande som en normalitet inom den gemensamma gruppen saknas.

Olof Rydström